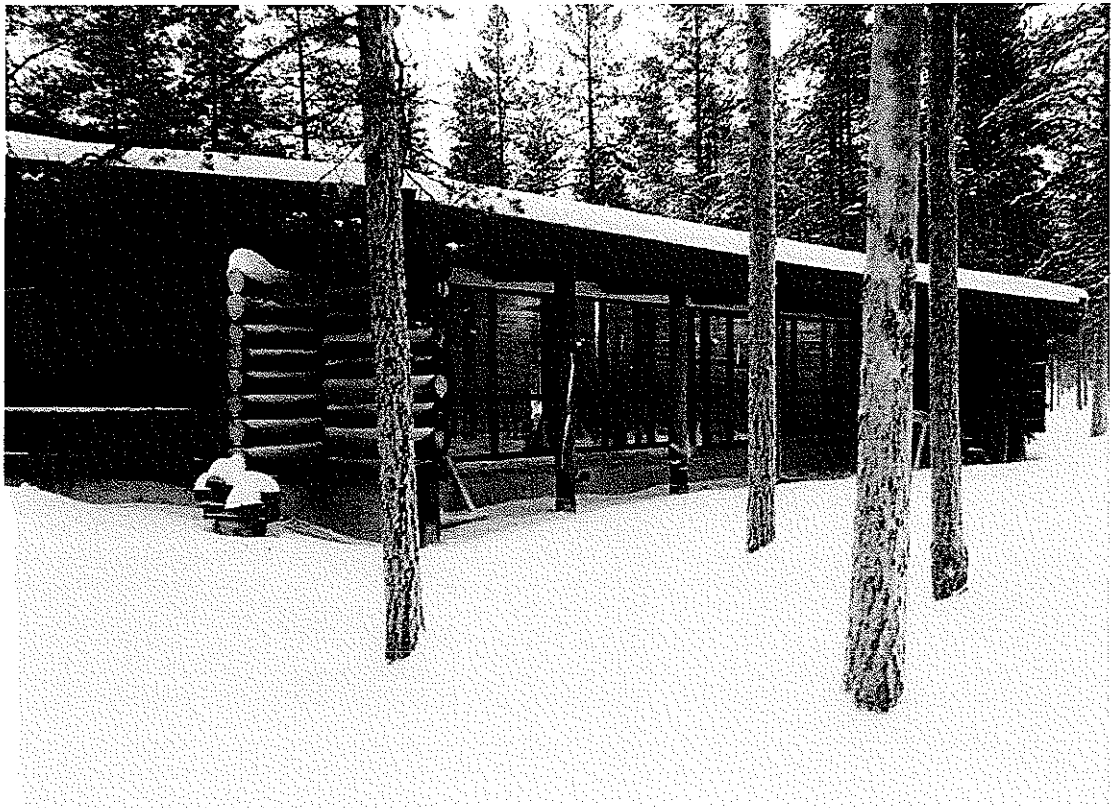

Skötselplan för

2005-10-19

Fattenborgs naturreservat

Kalix Kommun

Kalix kommun

www.kalix.se

Reviderat ex

Skötselplan för Fattenborgs kommunala naturreservat.

Innehållsförteckning

1. ALLMÄN BESKRIVNING

- 1.1 Syftet med Fattenborgs naturreservat
- 1.2 Uppgifter om naturreservatet
- 1.3 Beskrivning av området
 - 1.3.1 Historik och nuvarande markanvändning
 - 1.3.2 Topografi och geologi
 - 1.3.3 Vegetation
 - 1.3.4 Kulturmiljövärden
 - 1.3.5 Intressen för allmänheten, friluftsliv och turism
 - 1.3.6 Bebyggelse och anläggningar

2. PLAN

- 2.1 Övergripande mål med skötseln
- 2.2 Generella riktlinjer för skötseln
- 2.3 Kultur och natur
 - 2.3.1 Kvalitetsmål
 - 2.3.2 Skötselåtgärder
 - 2.3.3 Utvecklingsmöjligheter
- 2.4 Information, friluftsliv och turism
 - 2.4.1 Kvalitetsmål
 - 2.4.2 Skötselåtgärder
 - 2.4.3 Utvecklingsmöjligheter
- 2.5 Leder
 - 2.5.1 Kvalitetsmål
 - 2.5.2 Skötselåtgärder
 - 2.5.3 Utvecklingsmöjligheter
- 2.6 Anläggningar
 - 2.6.1 Kvalitetsmål
 - 2.6.2 Skötselåtgärder
 - 2.6.3 Utvecklingsmöjligheter
- 2.7 Finansiering
- 2.8 Naturvårdsförvaltning

3. ÖVERVAKNING OCH UPPFÖLJNING
Sammanfattning av löpande skötselåtgärder
Sammanfattning av särskilda skötselåtgärder

Kalix 2004

BILAGOR

- A. Karta
- B. Vegetationstyper i reservatet
- C. Intressanta fynd i reservatet
- D. Översiktkarta
- E. Yttrande

Skötselplan för Fattenborgs kommunala naturreservat.

1 ALLMÄN BESKRIVNING

Skötselplanen anger riktlinjerna och målen för skötseln av Fattenborgs naturreservat. Vid skötseln skall förutom reservatsföreskrifterna andra aktuella regelverk och riktlinjer beaktas.

1.1 Syftet med Fattenborgs naturreservat

Syftet med reservatet är att säkerställa fornlämningsområdets framtida bevarande. Reservatets syftar till att synliggöra området ur ett historiskt helhetsperspektiv. Inom ramen för detta ska reservatet ge möjlighet till naturupplevelser, friluftsliv, naturturism, forskning och undervisning.

1.2 Uppgifter om naturreservatet

Reservatets namn	Fattenborgs naturreservat	
Kommun	Kalix	
Lägesbeskrivning	12 km uppströms Töreälv, i södra delen av byn Långsel	
Areal	43,2 ha	
Naturtyper	0,6 ha	Vatten
	1,4 ha	Barriskog av frisk ristyp
	6,9 ha	Barriskog av fuktig-våt ristyp
	32,0 ha	Barriskog av torr ristyp
	2,0 ha	Fastmattemyr frodig
	0,3 ha	Fastmattemyr mager
Fastigheter och ägare	Morjärv 7:38, Kalix kommun	
Sameby	Kalix Sameby	
Reservatsförvaltare	Kalix kommun	

1.3 Beskrivning av området

1.3.1 Historik och nuvarande användning

Fattenborg och Töre älvdal är en av länets mest komplexa och viktiga fornlämningsmiljöer från stenåldern och järnåldern. Området representerar en förhistorisk tid i Kalix kommun och ger ytterligare perspektiv på länets historia. Reservatsområdet uppvisar ett stort antal fångstsystem, röseliknande gravar, boplatsvallar, -gropar och boplatsytor med skärvsten från äldre bronsålder-neolitikum, tiden då havsnivån gick i området. Området har stora boplatsvallar på nära 100 m² boyta.

Från historisk tid då kustlandskapet övergått i skogslandskap finns ett stort antal samiska härdar i hela området.

Områdets kulturhistoriska värden gör området intressant för friluftsliv för lokala, nationella och internationella besökare. Områdets betydelse för friluftslivet ökar skyddsvärdet. Området är påverkat av skogsbruk fram till slutet av 1900-talet. I området finns en timrad renhage som används av Kalix Sameby vintertid.

1.3.2 Topografi/geologi

Området är starkt påverkat av landhöjningen (idag ca 9mm/år).

Området består till största delen av barrskogsbevuxna moränhedar och moränöar omgivna av myrar (forntida havsvikar). Den tidigare strandlinjen och forntida havsvikar är tydliga och landhöjningen väl illustrerad med svallad havssida och sedimentsorterade bakvattensområden.

Området blev isfritt ca 7 000 år f. Kr (SGU serie Ca nr 39, Erik Fromm 1965 sid. 207 och 209) och högsta kustlinjen nådde då 200 m.ö.h. Enligt bl a pollenanalyser låg havsnivån 100 m.ö.h. 5 000 f. Kr.

1000 f. Kr. invandrade granen och havsytan låg då 35 m ö.h.

Reservatsområdet ligger 45 (+ - 5m) m.ö.h.

Från denna tid och framåt finns förekomster av bosättningar med lämningar av boplatsvallar på upp till 100 m² storlek.

I områdets kulliga moränterräng i mitten av reservatet är jordarten till stor del s.k. kalixpinnmo, ett sandigt material som är en övergångsform mellan morän och isälvsediment.

Detta har troligen bidragit till den rika förhistoriska bebyggelsen i den dåtida skärgården. Området saknar berg i dagen och har en ganska typisk podsolfprofil. Berggrunden består i norr av sedimentgnejslar och i söder kommer ett grönstensmassiv in.

1.3.3 Vegetation

Den helt dominerande skogstypen inom området är ganska gles tallskog (130 år) på torr ristyp med främst renlav, lingon, kråkbär och mjölon. Våtmarkerna är av typen fattigkärr med vitmossor, rosling, tranbär, skvattram och andra för fattigkärr typiska arter. Vid nuvarande älvbrink är växtligheten rikare med bl. a förekomst av liljekonvaljer. Lavmarkerna är känsliga för slitage vilket bör beaktas.

1.3.4 Kulturmiljövärden

Fattenborg eller Långsel är upptaget 1799 som nybygge under Törefors bruk. I byn finns en gård av kulturhistoriskt värde. Närområdet runt Fattenborg är mycket rikt på fornlämningar och ett av de intressantaste områdena i Norrbotten. Förutom gravrösen finns här boplatzvallar, boplatzgrovar, förvaringsgrovar och en struktur av ett fungerande samhälle med hög livskvalité. Den tidigare strandlinjen på 45 m -nivån är mycket tydlig i området. Här finns även lämningar från den tidiga kustnära skogsrenskötseln i form av härdar.

1.3.5 Intressen för allmänhet, turism och friluftsliv

Området är attraktivt för det rörliga friluftslivet, skolor, turism samt för äldre och grupper med rörelsesvårigheter som kan nyttja de anläggningar som finns. Området är även till stor del spångat och handikappanpassat. Töreälven i området erbjuder bl a. ett mycket bra harrfiske

1.3.6 Bebyggelse och anläggningar

I området finns en informationsbyggnad/museum där områdets historia skall presenteras. Från byggnaden går en 1 200 m lång handikappanpassad spång vilken ökar tillgängligheten och minskar slitaget i området. Spången leder till ett vindskydd med eldstad vid tjärnen.

Vid museet finns parkering.

I området finns en timrad renhage och kåta som används av Kalix Sameby vid renskiljningar i området under vinterhalvåret.

Ned till älven leder en stig där eldstad, bänkar och TC finns.

Bastu och matkåta med övernattningsmöjligheter planeras.

Genom området går väg 696 och en 20 kV kraftledning

2 PLAN

2.1 Övergripande mål med skötseln

Skötseln av Fattenborgs naturreservat skall bedrivas så att

- Fornlämningar är synliga och bevaras för framtiden
- Skogens karaktär bevaras och utvecklas
- Naturkvalitéerna utvecklas
- Fornlämningssmiljön är tydlig i naturen

2.2 Generella riktlinjer för skötseln

- Skogen sköts för det rörliga friluftslivet och så att fornlämningar ej skadas
- Vara restriktiv med uppförandet av ytterligare anläggningar i reservatet
- Någon form av brandberedskap kommer att finnas
- Hela Fattenborg betraktas som ett skötselområde

2.3 Kultur och natur

Den rikliga förekomsten av fornlämningar i området skyddas enligt KML 2 kap och framtida undersökningar beslutas av länsstyrelsen enligt samma lag utan hinder av reservatsföreskrifterna.

Fattenborgs naturreservat består till största delen av tallskog av hedtyp och moränöar omgivna av myrar. För att stärka områdets biologiska värden bör skogen få utvecklas med naturliga successioner och processer dock inte så att fornlämningsmiljöns tydlighet försvinner.

2.3.1 Kvalitetsmål

- Befintliga forn- och kulturminnen ska bevaras och vara synliga
- Strandlinjen mot myren och den tydliga strandlinjen ska vara synlig

2.3.2 Skötselåtgärder

- Träd, plantor och sly som växer i eller på en fornlämning ska tas bort
- Träd som kan falla eller faller på anläggning eller fornlämning tas bort
- Sly och plantor som stör fornlämningsmiljön tas bort vid behov
- Träd, plantor, sly som försvårar utsikten mot myren och den tydliga strandlinjen ska hållas efter

2.3.3 Utvecklingsmöjligheter

- Forntida strandlinjen markeras

2.4 Information, friluftsliv och turism

- En informationstavla finns vid vägen där stigen börjar

2.4.1 Kvalitetsmål

- Informationstavlorna ska finnas vad gäller natur- och fornfynd
- Informationstavlorna ska vara aktuella och i tydligt läsbart skick
- Information om vilka föreskrifter som gäller för reservatet ska finnas
- Samtliga skyltar ska smälta in i miljön
- Aktuell information om reservatet ska finnas på kommunens hemsida
- En förbättrad väg ska anläggas ned till älven
- Området nyttjas efter naturens förutsättningar

2.4.2 Skötselåtgärder

- Reservatet utmärks i terrängen enligt gällande standard
- Rågångar ska kontrolleras regelbundet och vid behov röjas
- Samtliga skyltar ses över regelbundet, vid behov byts de skyltar som inte längre är funktionella
- Vid behov ska information på webben uppdateras

2.4.3 Utvecklingsmöjligheter

- Möjligheten finns att utveckla strövstigen till en pedagogisk naturstig med informationsskyltar om fornlämningar, växt- och djurliv och andra sevärdheter

2.5 Leder

En stig leder från vägen genom fornlämningsområdet och en annan stig ned till älven från andra sidan vägen.

2.5.1 Kvalitetsmål

- Strövstigar ska finnas och hållas i mycket gott skick
- Markeringar och vägvisare skall vara tydliga och enhetliga

2.5.2 Skötselåtgärder

- Stigarna skall hållas fria från sly och nedfallna träd. Speciellt vid älven är det viktigt att hålla älvstranden fri från sly

2.5.3 Utvecklingsmöjligheter

- Informations/guide-häfte kan tas fram

2.6 Anläggningar

I Fattenborg finns följande anläggningar

Museum

Kåta

Renhage

Eldplatser med bord och bänkar vid älven och tjärnen

Spång

TC vid älven

Brunn

Informationstavlor

2.6.1 Kvalitetsmål

Följande anläggningar bör finnas:

- Museum med möjlighet till information
- En matkåta till rastning, övernattning och aktiviteter
- Förråd och TC i anslutning till kåtan vid älven
- Brygga
- Eldplatser med bord och bänkar
- Vedförråd
- Bastu
- Brunn
- Informationstavla

- Spång
- Anläggningarna i gott skick och fria från skräp och sly.
- Anläggningarnas utformning smälter in i naturmiljön.

2.6.2 Skötselåtgärder

- Återställande av marken runt byggnaden
- Vattenkvaliteten i brunnen kontrolleras
- Regelbunden kontroll av anläggningarna och löpande underhåll skall ske vid behov
- Vedhållning till bastu och eldstäder
- Anläggningarna och närområdet hålls fria från skräp genom regelbunden städning
- Området närmast anläggningarna röjs vid behov

2.6.3 Utvecklingsmöjligheter

- Upprättandet av nya anläggningar ska ske restriktivt inom naturreservatet

2.7 Finansiering

Reservatet ska finansieras av kommunen. Förutom kommunala medel kan andra finansieringar tillkomma.

2.8 Naturvårdsförvaltning

Kalix kommun är förvaltare av naturreservatet. Skötseln samt dokumentation av skötselåtgärder utförs av den som ålagts skötseln efter uppgörelse. Detta innebär att den ansvarige för skötseln skall utföra de praktiska åtgärderna enligt skötselavtal samt redovisa dessa till reservatsförvaltaren

3. Övervakning och uppföljning

Skötselplanens bevarandemål för området skall följas upp vart tionde år av kommunen. Uppföljningen skall om möjligt samordnas med andra naturvärdesuppföljningar som kommer att göras, tex. N2000.

Skötselplanens övriga kvalitetsmål skall vart femte år följas upp av kommunen tillsammans med skötselansvarig.

En kortfattad skötselrapport skall skrivas årligen av skötselansvarige och lämnas till kommunen.

Rapporten skall redovisa vilka skötselinsatser som gjorts, kostnader för dessa samt om behov av större reparationer finns. Rapporten skall även redovisa om uppenbara förändringar i den kulturella naturmiljön upptäckts vid besöken i reservatet. Även en uppföljning av markskador, i första hand i de områden med trampkänslig vegetation, bör ske årligen och rapporteras till kommunen med eventuella förslag till åtgärder.

Akuta hot mot reservatets värden samt behov av akuta reparationsåtgärder meddelas till kommunen omgående. Detta gäller även om befintliga kulturminnen och fornlämningar skadas eller riskerar att skadas. Eventuella brott mot reservatsföreskrifter skall anmälas till kommunen

omgående.
Om något hotar fornlämningar inom området bör länsstyrelsens
kulturmiljöenhet underrättas.

Kalix kommun 2004-04-27
Peter Eriksson
Kommunalråd

SAMMANFATTNING AV LÖPANDE SKÖTSELÅTGÄRDER

Kultur och natur	Ansvarig	När
Fri sikt ska hållas från boplatsvallen och gravområdet	Skötselansvarig	Vid behov
Träd som faller på anläggning eller fornlämning tas bort	Skötselansvarig	Vid behov
Träd som växer upp i eller på Fornlämningar och strandlinje eller riskerar att skada dessa tas bort. Sly tas bort vid behov.	Skötselansvarig	Vid behov
Information		
Reservatet märks ut	Skötselansvarig	2004
Rågångar röjs och märks ut.	Skötselansvarig	2004
Samtliga skyltar ses över. Om skyltarna är i sådant skick att de måste bytas rapporteras detta till kommunen.	Skötselansvarig	Årligen
Samtliga skyltar röjs från sly.	Skötselansvarig	Vid behov
Aktuell information om reservatet ska finnas på kommunens hemsida.	Kommunen	Uppdateras vid behov
Leder		
Stigarnas markering ses över och förbättras	Skötselansvarig	årligen
Stigarna röjs från sly, speciellt vid stigarnas början är det viktigt att ingången blir tydlig.	Skötselansvarig	Vart femte år om så är nödvändigt.
Vägvisare utefter stigarna ska ses över och åtgärdas vid behov. Om skyltarna är i sådant skick att de behöver bytas rapporteras detta till kommunen.	Skötselansvarig	Årligen före varje säsong
Anläggningar		
Alla anläggningar kontrolleras och brister åtgärdas. Större åtgärder rapporteras till kommunen.	Skötselansvarig	Årligen
Området städas från skräp.	Skötselansvarig	Fortlöpande vid varje besök om så är nödvändigt
Området närmast anläggningarna ska röjas från sly.	Skötselansvarig	Vid behov
Påfyllning av ved	Skötselansvarig	Vid behov

SAMMANFATTNING AV SÄRSKILDA ÅTGÄRDER

Vad	Ansvarig	När	Prioritet
Kultur och natur			
Utmärkning av forntida strandlinje.	Skötselansvarig	2005	1
En förteckning och karta över de fornlämningar som finns i reservatet skall färdigställas och bifogas skötselplanen	Skötselansvarig och kommunen	2006	2
Information			
Skylt som informerar besökare om att ta med egna sopor skall sättas upp.	Skötselansvarig	2004	1
Översyn av all skyltning i reservatet. Samla text och kartmaterial för underlag till en kultur- och naturstig.	Skötselansvarig	2004	1
Uppsättning av skyltar till kultur- och naturstigen.	Skötselansvarig	2004	1
Leder			
Röja fram och markera strövstigen, gäller även stigen mot älven som dessutom delvis behöver spångas.	Skötselansvarig	2004	1
Anläggningar			
Återställa marken runt byggnaden	Skötselansvarig	2004	1
Anslutningar till spången färdigställs	Skötselansvarig	2004	1
Kontroll av vattenkvaliteten i brunnen	Skötselansvarig	2004	1